

CAROL
ISAC

Satul contemporan în dramaturgia lui Gheorghe Vlad

În teatrul nostru, Gheorghe Vlad este cel mai statornic autor de comedii inspirate din viața satului. *Indrăzneala* lui, scrisă în urmă cu douăzeci de ani, cutează încă să apară dinaintea publicului, la fel de proaspătă, prin ceea ce are ea esențial de spus generației de acum. În ce constă secretul acestei vitalități, caracteristică, de altfel, și altor scrieri, dintre cele care compun volumul de *Comedii cu olteni*, recent apărut la „Cartea Românească”? Gheorghe Vlad scrie cu patimă și cu o nobilă îndrjire cronică contemporană a concetățenilor săi, de care se simte legat prin spirit, prin atașamentul social și printr-un optimism nezdruincinat. Din pridvorul casei sale, el cuprinde cu privirea întregul sat Bălșoara din județul Vilcea, în care par a fi concentrate toate durerile și bucuriile lumii. Oamenii satului, înțelepți sau naivi, buni sau răi, cinstiți sau vicleni, dar deopotrivă de îndrăgostiți de gluma bună, oameni cu un dezvoltat simț al umorului, ca adevărați băștinași ce sint ai ținutului de lângă Olt, alcătuiesc un univers uman. Ei parcă țin între degetele lor bătătorite axa Pământului. Nu se tem de greutăți și au intuiția noului. Iau lucrurile ușor numai în aparență, pentru că ei citesc clar, dincolo de întâmplările de fiecare zi, mesajul eternității.

Succesul de public al comedii (de peste 1 800 ori s-a reprezentat *Comedii cu olteni*) a fost uneori înțeles, cu aceeași invidie, ca o dovadă de superficialitate. Nimic mai eronat; veselia din pieșele lui Gheorghe Vlad este expresia unei funcționări bucurii de a trăi și de a construi pentru și în numele vieții. Eroii nu-și confruntă ambiții egoiste, ci își dispută dreptul de a fi cit mai prezenți într-o realitate efervescentă, nu lipsită de contradicții, dar aflată în plenitudinea transformărilor. Cronică lui Gheorghe

Vlad decurge într-o dezlănțuire ironică de o funcționalitate fățișă, îndreptată împotriva inerției spirituale. Orice inerție este opusă vieții; ea desfigurează realitatea. Aidoma automatismelor suprapuse viului, inerția, placată pe dinamismul funciar al existenței (aici, un tip de existență caracterizată prin elan constructiv), produce efectul comic. Mediul e cel al satului, care aspiră la o modernizare cumpătată, în limitele conservării ambianței naturale și relațiilor fundamentale dintre om și natură. Oamenii primesc schimbările cu o prudență binevoitoare, atenți la modificările pe care acestea le-ar putea aduce unor deprinderi îndelung verificate. Eroii lui Gheorghe Vlad acceptă cu interes *noul*, destinat să le ridice gradul de civilizație. Totuși, în virtutea prudenței (convertită în ironie subțire — niciodată în bășcălie), acest *nou* rămâne un timp în anticamera de verificare. Un mic calculător, de pildă, achiziționat cu efort și sacrificii, e purtat, o vreme, sub căciulă... În același timp, — parcă de dragul distracției —, țăranul așează un tradiționalism șugubăt, menit, în realitate, să sublinieze și să nuanțeze valoarea noilor relații sociale. Certurile dintre familii (care nu au, în ultimă instanță, nimic de împărțit) sint, de fapt, indiciul unei subtile autoironii; vecinii care se pindesc cu toporul, dar care, în așteptarea confruntării sîngerose, fumează liniștiți și prietenoși unul de la altul, joacă aproape conștient o sublimă farsă satirică, luîndu-și rolurile în serios.

Așadar, umorul lui Gheorghe Vlad nu e de suprafață, cum greșit s-ar putea crede. Există la acest dramaturg, aproape întotdeauna, o supratemă decurgînd din semnificația comicului — un comic comparabil cu cel al lui Tudor Mușatescu, dar executînd o translație de mediu și personaje. În literatura dramatică a lui Gheorghe Vlad, locul „mușatismelor” este

luat de utilizarea arbitrară a neologismelor sau de întorsăturile neașteptate ale frazei. Cei doi gemeni cu haz, ocupând funcții mărunte și agitănd ambiții majore, întâlniți în mai toate comediiile lui Gheorghe Vlad, pun în replici mai mult elan intelectual decît pot duce. Iată-i în *Indrăzneala*: „NATE: ...Vrem să dăm mai mult lapte. MITU: Adică vacile gospodăriei să dea. NATE: Leftior... MITU: Și garantat... NATE: Și cînd om trage curent electric la grajd... MITU: Luăm unul d-ăla electric, cum îi zice... NATE: Pic... MITU: Cap. Nate... NATE: Pic... MITU: Cap...” În *Comedie cu olteni*, un cuplu identic nu uită de demnitatea obligatorie: „POPONETE: Ce-ar fi să ne suim în tufanu' ăla din piscu' Bălșorii și să rotim privirea peste moșia cooperativei? TIVRIȘ: Și dacă ne ia cineva scara? POPONETE: De unde scară? Ne suim fără scară. TIVRIȘ (cu reproș): Nu prea-ncadreză... Mă duc la președinte să-l scol... POPONETE: De ce? TIVRIȘ: Să-i spun că sint lipsuri...”

Deși aparțin unui alt registru dramatic, eroii lui Gheorghe Vlad sint înrudiți cu cei ai lui Marin Sorescu, prin rădăcini în aceeași mitologie populară. De acolo, din fondul străvechi, vin ei către zootehnie și horticultură, către etică și echitate, pe un drum anevoios, dar firesc. Remarcabilă prin densitatea conflictului, comedia *Cain și Abel* poartă o vizibilă amprentă romantică. Dotat cu un entuziasm capabil de fapte ieșite din comun, Aurică Drăgoi are dimensiunile interioare ale unui model de erou al zilelor noastre, atras de tot ce poate însemna progres. Ciudat, pentru unii dintre concetățeni, chiar lipsit de logică, pentru alții, acest personaj apare cu înzestrări excepționale; el va fi întâlnit și în *Comedie cu olteni*, în *Cu oltencele nu-i de glumit* și în *Frumoasele olandeze*, cu aceeași funcție de propulsor al noului.

Deși comedia implică o anume schemă, dramaturgul Vlad evită, pe cit îi stă în putință, schematismul. Invenția autorului funcționează însă convenabil numai pînă la construirea relațiilor erotice. Gheorghe Vlad e convins că matca în care curge iubirea celor tineri e aproape aceeași, cu izbucniri zglobie și farse turnate prompt bătrînilor cu inimi de piatră. Domeniul e exploatat, neîndoios, cu voio-

șie, impresia e totuși de desuet. Dacă Păcală și Tindală, reinviați cu tilc și inteligență de către Mibu și Nate sau de către Tivriș și Poponete, au farmecul dintotdeauna al eroilor din snoave este pentru că Gheorghe Vlad scrie bine și cu har numai sub tensiunea actualității.

De la conflictul de atitudine caracteristic începuturilor agriculturii socialiste la confruntările ce premerg mutațiilor produse în conștiințe (*Indrăzneala*, *Comedie cu olteni*, *Cain și Abel*), de la drama scindării personalității (*Un tron pentru președinte*) la gluma însălată pe o temă gravă (*Cu oltencele nu-i de glumit* și *Frumoasele olandeze*, în care comandamentele creșterii economice se îmbină, candid, cu cele sufletești), e un curs viu, involburat, încărcat de sugestii îndrăznețe, alcătuit, în totul, o armonioasă integrare epică. *Doi olteni în cosmos* sau *Lume, lume, nu sintem nebuni*, ultima piesă a volumului, e un pamflet antirăzboinic de o gratuitate neîndoielnică; spiritul ofensiv al eroilor se tocește într-o exprimare naivă. Că autorul făcea mai bine dacă renunța la aceste din urmă câteva pagini de carte, ne conving cu prisosință majoritatea pieselor caracterizate printr-o arhitectură solidă, prin originalitate și umor stenic.

Nu putem trece cu vederea că Gheorghe Vlad e un original și în valorificarea limbajului. Autorul e un artizan al limbajului, înzestrîndu-și eroii cu bogăția și savoea exprimărilor concise, cu muzica unor fraze ce pornesc parcă din adîncul unor acumulări ale inteligenței. Eroii se înțeapă atunci cînd se ceartă (toate comediiile lui Gheorghe Vlad sint certuri prelungite peste gardurile megieșilor și în birourile primăriilor și cooperativeelor sătești), și o fac cu eleganță, cu conștiința superioară a puterii cuvîntului, căruia îi cunosc și efectele bune, și primejdiile.

Cu această lume pe care a clădit-o de ani și pe care o clădește încă, Gheorghe Vlad ocupă un loc distinct în teatrul românesc actual. Pe aceeași canava, dramaturgul schimbă, din mers, culorile și liniile desenului, croind, pentru scenă, simple și fermecătoare povești contemporane cu țărani. Atît de frumoase cum, din păcate, nu prea se mai scriu în ziua de azi.